

содержания самостоятельной работы студента, учитывающее индивидуальные особенности студента как субъекта познания и предметной деятельности;

- изменение направленности самостоятельной деятельности на интеллектуальную автономность студента с ориентацией на «активно сконструированные знания», связанные с собственными интересами студента, ранее полученными знаниями, имеющимся опытом;

- изменение в отборе содержания с использованием альтернативных источников информации, в том числе и на иностранных языках, учитывая межпредметную интеграцию знаний и опыт студента;

- создание инновационных межпредметных программ, ознакомление студентов со стратегиями активного обучения, эффективными приемами и методами работы с информацией; обучение умению критически оценивать информационную ценность альтернативных источников информации;

- изменение характера взаимодействия преподавателя и студента, ориентированное на активное включение студента в планирование, реализацию самостоятельной учебной деятельности и ее мониторинг и рефлексии, организация обратной связи на всех этапах организации самостоятельной работы студента;

- изменение характера взаимодействия студентов при выполнении самостоятельной групповой проектной деятельности и организации обратной связи и самооценки;

- изменение методического обеспечения самостоятельной работы за счет более активного внедрения современных развивающих педагогических технологий, адекватных учебным целям и познавательным способностям студентов;

- использование информационных технологий как средства поддержки самостоятельной работы студентов;

- обязательное использование с самого начала обучения творческих форм самостоятельной работы, адекватных возможностям конкретного этапа;

- изменение оценки результатов самостоятельной работы за счет сочетания количественной и качественной оценки достижений;

- расчет трудоемкости самостоятельной работы, организованной в активных методах, как для студента, так и для преподавателя [1, с. 18].

Учебно-воспитательный процесс не будет иметь необходимого результата, если он будет оторванным от решения задач личностного и профессионального роста индивида. Поэтому усилия по формированию и самоформированию личности студентов с первых дней обучения в вузе

обязательны для того, чтобы обеспечить высокий уровень успеваемости и сформировать компоненты профессиональной подготовленности.

Согласно новой образовательной парадигме, независимо от специализации и характера работы любой начинающий специалист должен обладать фундаментальными знаниями, профессиональными умениями и навыками деятельности своего профиля, опытом творческой и исследовательской деятельности по решению новых проблем. Этот опыт формируется именно в процессе самостоятельной работы студентов. Усиление значения самостоятельной работы на всех этапах образовательного процесса в вузе позволит усовершенствовать процесс подготовки иностранных специалистов и повысить качество получаемого ими образования, что, в свою очередь, может повысить привлекательность украинских вузов и дать ощутимый экономический эффект.

Литература: 1. Левина Л.М. Инновационные аспекты самостоятельной работы студентов в контексте Болонского процесса и модернизации высшей школы / Л.М. Левина // Инновации в образовании. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2010. – №6. – с. 17–22. 2. Моргунова Н.С. Психологічні передумови організації самостійної роботи студентів: Монографія / Н.С. Моргунова, Т.Б. Хомуленко. – Х.: «Міськдрук», 2012. – 176 с. 3. Резван О.О. Методика викладання в вищій школі: Навч. посібник для студентів ВНЗ / О.О. Резван. – Х.: ХНАДУ, «Міськдрук», 2012. – 152 с.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

доц., канд. філол. наук Сергєєва Г.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Загальновизнаною є думка науковців, що самостійна робота є важливою формою навчання у вищому навчальному закладі, зокрема у викладанні іноземних мов. У центрі процесу вивчення іноземних мов знаходиться самостійна пізнавальна діяльність того, хто навчається, оскільки, іноземна мова, як відомо, належить до тих дисциплін, яким не можна навчити, а можна лише навчитися. Саме самостійна діяльність є специфікою цієї галузі знань. З огляду на це, необхідною є більш гнучка система освіти, яка б дозволила отримувати знання тоді й там, де це зручно учневі, крім цього, це є одним із принципів навчання в системі Болонського процесу. Особливої актуальності зазначена проблема набуває у світлі реформи вищої освіти в Україні, зокрема останніх змін у підходах до викладання предмету «Іноземна мова» у ВНЗ.

У вивченні іноземної мови, самостійна робота переслідує цілі практичного оволодіння іноземною мовою та удосконалення професійних знань з допомогою іноземної мови, а отже, повинна бути спрямована на її практичне застосування як засобу отримання певної інформації з іншомовних джерел на взаємозв'язок іноземної мови із загальною професійною підготовкою фахівця та індивідуалізацію навчання, що сприяє удосконаленню здібностей кожного студента та розвитку особистості, яка спроможна та має бажання брати участь у професійній комунікації мовою, яку вона вивчає, та самостійно удосконалювати свою іншомовну мовленнєву діяльність. Студент повинен мати мотивацію для здійснення пізнавальної діяльності, а отже, надзвичайно актуальними стають, наприклад, сумісні проекти з носіями мови.

Для вивчення іноземних мов необхідним є спілкування не лише з викладачем, а й з студентами у групі. Таке спілкування має відбуватися під час співпраці студентів у виконанні різних видів пізнавальних та творчих завдань. Види самостійної роботи мають бути різними: індивідуальними, парними, груповими – навчання в маленьких групах за принципом співпраці (cooperative learning), з усією групою, курсом (конференції, колективні обговорення тощо).

Така самостійна робота передбачає пошук знань, їх усвідомлення, закріплення, узагальнення та систематизацію, а також формування необхідних вмінь та навичок.

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і сьогодні займає більшу частину загального обсягу навчального часу студентів, які опановують навчальний матеріал самостійно, отримуючи від викладача під час практичних занять лише обмежений обсяг лінгвістичних знань, необхідних для формування мовленнєвих вмінь та навичок, та методичні поради стосовно організації самостійної роботи над навчальним матеріалом, передбаченим програмою.

В організації навчального процесу з курсу «Іноземна мова» у немовному ВНЗ слід враховувати два основних чинники – інтенсивність курсу (великий обсяг і різноаспектність матеріалу, що подається протягом одного заняття) і різний стартовий рівень мовної підготовки студентів. У цих умовах позааудиторна самостійна робота студентів і роль викладача у її організації має вирішальне значення. Правильна організація самостійної роботи студента, зміст якої визначається навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача, та забезпечується системою навчально-методичних засобів (підручники, навчальні та методичні посібники, фахова і періодична література та ін.), є важливим фактором її ефективності. Самостійна робота також повинна передбачати можливість здійснення самоконтролю.

Завдання вищої школи полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який не тільки володіє певною сумою знань, а міг би й надалі самостійно поповнювати їх, удосконалюючи свою професійну підготовку. Враховуючи це, самостійна робота повинна плануватись таким чином, щоб, з одного боку, забезпечити досягнення практичної мети, зафіксованої у програмі, а з іншого, – дати студенту можливість оволодіти її “технікою”, яка б дозволила йому після закінчення вищого навчального закладу не тільки підтримувати досягнутий рівень володіння іноземною мовою, але й удосконалювати його. З цієї метою використовуються різноманітні завдання, які навчають студента методикам роботи з мовним матеріалом та формують у нього вміння самостійно застосовувати знання в нових ситуаціях.

У загальному вигляді самостійну роботу студентів можна визначити як вид навчальної діяльності, що здійснюється без безпосереднього нагляду (керівництва) викладача. Останнє визначає провідну роль навчальних матеріалів у самостійній роботі, які поряд з контролем її результатів виконують у даному разі і функцію управління діяльністю студентів. Саме тому характер навчальних матеріалів для самостійної роботи, повинен відповідати її призначенню.

Відповідно, за цим критерієм можна умовно (з практичною метою) виділити п'ять видів самостійної роботи, кожен з яких має свою специфіку.

1. Самостійна робота студента, що пов'язана з виконанням повсякденних завдань під керівництвом викладача. Цей вид самостійної роботи широко використовується для вивчення граматичного і лексичного матеріалу та передбачає виконання вправ за зразком, тренувальних завдань (підставних, трансформаційних, комбінаторних вправ) та самостійне використання тих чи інших граматичних структур та ЛО. Тут також продуктивним є використання вправ для розвитку навичок усного мовлення. Завдання однакові і обов'язкові для всіх членів навчальної групи. Результати їх виконання у тій чи іншій формі обговорюються з викладачем на заняттях або у випадку суто тренувальних вправ – перевіряються самими студентами за ключами. Цей вид самостійної роботи постійно знаходиться у полі зору викладача, що веде групу, і відповідно ним корегується.

2. Самостійна індивідуальна робота студента, що спрямована на ліквідацію окремих недоліків у його знаннях. Відповідні завдання пропонуються не всім членам групи, а лише окремим студентам, для яких вони є обов'язковими (студенти, які пропустили заняття, недостатньо зрозуміли певний теоретичний матеріал та ін.). Для цього виду самостійної роботи відбираються додаткові матеріали, з якими студент міг би працювати за вказівкою викладача у вільний час.

Особливої уваги заслуговують навчальні матеріали, призначені для ліквідації неоліків у знаннях, що були виявлені при тестуванні для визначення стартового рівня. Цей вид роботи спрямований на індивідуалізацію навчання та сприяє удосконаленню здібностей кожного окремого студента. Тут, як правило, використовуються вправи та завдання, спрямовані на актуалізацію мовних знань, вмінь та навичок (фонетичних, лексичних, граматичних, словотвірних). Форма звітності викладачеві, що проводить заняття у групі, – індивідуальна, на заняттях або на консультаціях.

3. Самостійна робота студентів, що пов'язана із засвоєнням нового навчального матеріалу. Цей вид роботи, хоч і має індивідуальний характер, є обов'язковим для всіх студентів, виконується одночасно, його результати обговорюються на заняттях. Навчальні матеріали – це відповідні розділи підручника, що враховують специфіку самостійного ознайомлення студентів з новим матеріалом. Такі форми самостійної роботи широко використовуються для формування навичок читання, зокрема, переглядового, пошукового, вивчаючого, ознайомлювального. У даному випадку використовуються вправи, які навчають студента різноманітним способам вилучення інформації: з кількох статей вибрати статтю на подану тему; визначити тему статті – формування вибіркового ставлення до змісту прочитаного; «звуження» обсягу матеріалу; формування питань, які прогнозують загальний зміст статті, та пошук відповідей на ці питання, смислове членування тексту; виділення головного та нехтування непотрібною інформацією. Тобто завдання, спрямовані на навчання читання, метою якого є пошук необхідної інформації. Виконуючи такі види діяльності, студент привчається самостійно вилучати потрібну інформацію для подальшого складання доповідей, написання рефератів та наукових статей. Це – важливий вид самостійної роботи, оскільки він формує навички швидкого сприйняття інформації та її переробки, що є необхідним для майбутнього фахівця.

4. Індивідуальна самостійна робота студента, що є практикою у тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності. Цей вид самостійної роботи є обов'язковим для всіх членів групи, але студент отримує від викладача лише вказівки відносно кількості матеріалу, який він має підготувати за певний час. До завдань, які застосовуються для організації цього виду самостійної роботи належать, наприклад, складання діалогів з використанням вивчених під час аудиторних занять розмовних моделей та підготовка монологічних повідомлень за тематикою, передбаченою навчальним планом, підготовка повідомлень інформаційного характеру з актуальних суспільно-політичних питань, підготовка міні-доповідей з країнознавчої та професійної тематики,

позааудиторне читання та реферування газетних статей з суспільно-політичної тематики, участь у підготовці різноманітних проектів, презентацій тощо.

Студент самостійно обирає необхідний матеріал відповідного рівня труднощів, працює з ним, а потім звітує своєму викладачеві про виконання всього завдання чи його частини. Цей вид роботи дозволяє значною мірою компенсувати недостатню індивідуальну мовну практику студента, яку важко забезпечити під час занять, зважаючи на невеликий обсяг аудиторних годин.

5. Самостійна робота студента за власною ініціативою. До цього виду самостійної роботи відносяться різні форми позааудиторної роботи: участь у гуртках, дискусійних клубах, читання самостійно підібраних книг та журналів іноземною мовою для підготовки повідомлень, доповідей та рефератів, перегляд телевізійних програм та кінофільмів іноземною мовою, відвідування лекцій та семінарів, які проводять носії мови, та ін.

Діяльність кожного студента має проходити під керівництвом досвідченого педагога, тобто має бути інтерактивною. Навчальна діяльність повинна бути побудована таким чином, щоб викладач мав можливість систематично протягом всього курсу стежити, корегувати, контролювати та оцінювати діяльність учнів. Самостійна робота потребує ефективного зворотнього зв'язку. Контроль за виконанням завдань, засвоєнням матеріалу, вмінням застосовувати його у певних ситуаціях має бути систематичним, будуватися як на основі оперативного зворотнього зв'язку, так і бути віддаленим у часі.

Інструментом оцінки ефективності сумісних зусиль на кожному етапі навчання є систематична перевірка і контроль рівня сформованості навичок і вмінь студентів. У той же час, такий контроль дозволяє викладачеві корегувати роботу та подання матеріалу у межах курсу.

Важливою формою контролю є перевірка домашнього завдання, яке є формою самоконтролю засвоєння мови, що вивчається. Домашні завдання можуть бути усні та письмові. Усні завдання пропонують студентам знайти мовні засоби у матеріалі уроку для вирішення конкретного завдання. Письмові гренують форми вживання мовного матеріалу, певних граматичних явищ, структур. Обсяг завдань розрахований на 30–40 хвилин самостійної роботи. Головна мета обох типів завдань – осмислити і закріпити мовний матеріал.

Контроль навичок читання здійснюється, головним чином, при ознайомлювальному та переглядовому читанні як основному засобі отримання інформації. Текст підбирається на знайомому мовному матеріалі, припускається невеликий відсоток незнайомої лексики, що не ускладнює розуміння змісту тексту. Студенти отримують текст на певний час, а потім виконують завдання (відповідають на запитання, складають план повідомлення тощо).

Отже, самостійна робота, спрямована на формування вмінь та навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності, повинна становити собою певну систему. Сьогодні в дидактичній теорії доведено, що самостійна робота, побудована таким чином, сприяє розвитку пізнавальної самостійності як основи для здійснення самоосвіти. А пізнавальна самостійність, як необхідна складова навчальної діяльності, у свою чергу, може бути сформована у студентів лише із застосуванням чітко продуманої методики спрямованого контрольованого навчання, яке і є основою для наукової організації самостійної роботи студентів.

Проте, слід зауважити, що рівень розробки проблеми організації самостійної роботи при вивченні іноземних мов в дидактиці вищої школи є недостатнім, особливо з огляду на останні тенденції у визначенні місця предмету «Іноземна мова» у навчальних планах ВНЗ, розвиток дистанційного навчання та можливостей, що надають викладачам ІМ сучасні мультимедійні та інформаційні технології навчання. А отже, існують великі резерви активізації та підвищення результативності самостійної роботи студентів. З урахуванням змін, що зараз відбуваються в сфері вищої освіти та самому освітньому середовищі, окреслена проблема потребує глибокого наукового дослідження в різних її аспектах, зокрема в соціологічному, психолого-дидактичному та методичному.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕССАМИ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ

ст. преп. Сергиенко Т.Н.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

*«Тот, кто несет фонарь, спотыкается чаще,
чем тот, кто идет следом»*

Жан Поль (1763–1825), немецкий писатель

Попытки найти причины кризисных явлений в работе учреждений образования и науки многих стран бывшего Советского Союза позволяют предположить, что в этих процессах недостаточно учитываются социально-психологические особенности управления в процессах образования и науки.

Предварительный анализ имеющейся литературы и опыт практической работы в указанных сферах дают основания полагать, что снижение эффективности образовательной и научной деятельности соответствующих

учреждений в значительной степени определяется личностными недостатками руководителей разных уровней.

К этим недостаткам можно было бы отнести следующие личностные качества:

- завышенная самооценка,
- перестраховка в принятии решений,
- карьеризм,
- поверхностный подход при рассмотрении сложных проблем,
- неумение правильно ориентироваться в меняющейся обстановке,
- протекционизм и т.п.

Ситуация в управлении различными структурными подразделениями учреждений образования и науки может усложняться также организационными факторами, к которым можно отнести излишнюю бюрократизацию, отсутствие справедливой конкуренции, параллелизм и дублирование функций, слабые координация работы и информационное обеспечение.

Процессам управления сложными структурами особенно в условиях системного кризиса государства присущи трудности, противоречия и конфликты разной степени напряженности, остроты и постоянства.

При этом конфликты обостряются тогда, когда в них ошутимо проявляется межличностный компонент. В таких ситуациях поиск и нахождение взаимоприемлемых оптимальных решений возникших проблем представляется весьма затруднительным.

Возможными направлениями оптимизации процесса управления сложными структурами могли бы стать:

- конкретная постановка целей руководителям и другим сотрудникам учреждения,
- создание условий и стимулирование систематического конструктивного диалога сотрудников и руководства,
- исполнение принятых совместных решений должно поручаться компетентным сотрудникам и сопровождаться эффективным планированием необходимых работ и контролем над их своевременным исполнением,
- максимально возможный учет личных потребностей всех участников образовательных и научных процессов,
- в учреждениях следует культивировать атмосферу координации и взаимодействия при решении системных сложных задач и проблем,
- возникающие конфликтные ситуации должны разрешаться своевременно и открыто,
- наиболее широкое использование реальной конкурсной и выборной систем при назначении руководителей различных уровней.